

„Ilmas oo jo igatsugu inimesi, alvemaid ning paremaid, koos peavad keik oma aja ää olema, metsap saa kedagid visata. Peame aga oma Abruca peale keik ää mahtuma, vesi ümberringi, meretagune asi, küll valjud tuuled viha jahutavad. Jah. Teisest küljest jälle, kui ilm oleks üleni eadust täis ning elu magus kut pärnade öitsemine, võta kinni, kas inime tunnekskid ennast siis öigesti.“

Abruca saar, imeline meretagune asi

TEKST: KADRI ALLER ALIAS SAAREHULL | FOTOD: PRIIT NOOGEN, MERJA ROOSTALU

Nõnda arutles isekeskis kraptsakas külanaine Malli kirjaniku Jüri Tuuliku novellis „Meretagune asi“. Kuigi Malli filosoofilised mõtisklused olid seotud Abruca saare asukatega, võib neid sügavamõttelisi sõnu kahtlemata tarvitada kogu ilmaelu iseloomustamiseks. Mandriinimestega võrreldes on väikesaarte elanike elu siiski ajast aega olnud nõudlikum ja toimetulek keerukam, mis pole aga takistanud eestlasi läbi sajandite laidusid ja saarekesi asustamast. Mida on siis meretagusel Abruca sellist, mis siia ikka ja jälle nii püselanikke kui niisama uudistajaid ligi meelitab?

Oma 8,8 ruutkilomeetriga on Abruca suuruselt Eesti 11. saar. Võttes arvesse, et Maarjamaal on tervelt 2222 (!) meresaart, on see vägagi esinduslik koht edetabelis. Kõige lihtsamini pääseb sellele maalpile Saaremaal Roomassaare sadamast väikelaevaga Abro. Kahtlemata on kõige nauditavamad kesk-suvised sõidud soojade ilmadega, mil saab laeva ahtris värsket õhku nautida ning mereainete tipus troonivate vahujätkude taga üha lähenevat Abruca siluetti silmas pidada.

Väikesaarte külastamine on põnev vaheldus argipäeva, võimalus rutiinist välja murda ja oma elu justkui eemalt vaadata, mis tihtipeale aitab leida lahenduse nii mõnelegi varem keerulisena tundunud küsimusele. Kõlab ju hästi? Mis siis muud, kui astumegi sõakalt laevalt maha ja asume Abrukat uudistama.

Võta aeg maha

Kel juhtub vähegi rohkem vaba aega olema, soovitan jääda saarele kauemaks kui üheks päevaks. Ööbimisvõimalusi leidub siin igale maitsele: on nii telkimisplatse – üks neist sadamas, teine saare keskosa metsaniidul ja kolmas lõunatipus – kui ka külalislahke pererahva, viljadest lookas marjapõõsaste ja pehmete vooditega turismitalusid, kus taamal kohiseva mere helikeelte rütmis magusasse unne suikuda. Lisaks on Abruca mõnus amps n-ö saarekolleksionaäriridele, sest siit saab jala läbi vee jalutada ümbritsevatele satelliitsaartele: kahe müraka rändrahnuga Vahasele ning linnurohketele Kasselaiule (liikumiskeeld 01.02–31.08) ja Linnusitamaale (liikumiskeeld 15.04–31.07).

AEG MAHA KOHVIKUS

Abruca sadamast leiad mõnusa kohviku nimega **Võta Aeg Maha**, kus saadki teha justnimelt seda, mida kohviku nimi soovib. Kindlaid lahti- ja kinnioleku aegu siin polegi – ukсед on küllastajatele valla seni, kuni kliente jätkub, ning kui uks juhtubki kinni olema, helista vaid uksele oleval numbril. Pakutavad road on valmistatud kohalikust toorainest: kala püüavad kohvikupidajast naised ise, liha ja munad tulevad kohalike talupidajatelt.

< Abruca saare sadam külaliste ootel

Abruca kohta leiad veel infot:

abrukainfo.eu

< Abruca rannaniite hooldavad lambad

ELAMUSLIK LAEVAREIS ABRUKALE

Kui soovid Abruca saarele seilata eriti stiilselt, hüppa Kuresaare lossi kõrval olevalt Raiekivi säärelt ajaloolisele purjelaevale Hoppel! Sellel 1926. aastal Eesti oma laevameistrite valmistatud kahvelkuunaril on ruumi kuni 50 reisijale, Abrukale saad sõita nii igapäevase reisiga kui tellida ka privaatkruisi. Abruca päevareisi sees on nii maitseküllane lõunasöök pardal kui ka vähemalt kolm tundi vaba aega väikesaarega tutvumiseks. Julgemad võivad ronida masti, lüüa kaasa purjede heiskamises ning laeva roolimisel. Soovi korral võib laeva koguni ööbima jääda.

Kurekujuline saar

Abruca sadamas maale astudes silmate esimesena sadamahoonet, mille raamatukogust saate endale soetada saare matkaradade ja vaatamisväärsuste kaardi. Viimasele esimest pilku heites võite lihtsasti ette kujutada kohalike muistendeid saare tekkimisest hiiglasliku kure merre langemise tagajärjel. Nimelt meenutab Abruca oma rombja kujuga tolle nõrke linnu keha ning ida- ja läänekaldal asuvad naabersaared on voolujoonelisteks tiibadeks. Romantilisema meelelaadiga külalastajad võivad siinjuures vaimusilmas kujutleda üle pea liugleva hiidlinnu tiivalöökid helisid. Kuigi Abruca asustuslugu ja karjamõisa rajamine ulatub keskaega, tekkis püsiasustus

alles 18. sajandil ning saavutas maksimumi – 150 elanikku – sõjaeelse Eesti vabariigi ajal. Meeste ametiks oli tollal peamiselt kalapüük ning naised hooldasid väikeseid põllulappe. Alates sovetiajast on elanike arv aga järjepidevalt vähenenud, mida soodustasid muu hulgas nii kohaliku algkooli sulgemine kui ka Abruca kalurikolhoosi Murdlaine liitmise Saaremaa kolhoosidega.

Saare nime päritolu võib seletada mitmeti. Ühtviisi kaalukad variandid on nii pärinemine isikunimest Apro, sõnast *abrikas* 'madal, vesine koht (heinamaal)', soos' kui ka alamsaksa-keelsest *ab roh(r)* 'roost eemal' ehk eemal Roomassaarest, mis oli varemalt rooga kaetud.

▼ Keskajal võeti Abruka kasutusele piiskopkonna hobusekarjamaana, nüüdisajal karjatatakse siin lisaks lammastele ka šoti mägiveiseid.

◀ Abruka ürgse ilmega liigirikkad ja laialehised metsad võeti kaitse alla juba aastal 1932.

Abruka vanim hoone

Mõisa peksukivi

Oodates ja armastades

Vana talu saun saunaliste ootel

◀ Kuigi saar on väike, leidub siin ohtrasti avastamist. Vanad hubased külakohad ja taluhooned, eripärane loodus...

rästikuid. Ka siinkirjutaja jalg oleks äärepealt ettevaatamatuses ühe priske siu peal maandunud, kui viimane poleks eelnevalt valju sisinaga väljendanud oma pahameelt minu ebaaustusväärse teo vastu.

Abrukale on minevikus sisse toodud punahirvi ja faasaneid, viimased olid 1940. aastateks suuremalt jaolt hukkunud külmade talvede ja rebaste koostöös. Punahirvede jaoks oli aga vabariigi päevil rajatud aedik, mida käisid huvireisijad hulganisti vaatamas. Endisaegne hirvede jootmiskoht on veel tänapäevalgi vaadeldav.

Va põrguline

Lõpetuseks väike jutustus rahvasuus Valitsuse Sõnnina tuntud võimsast isahirvest, kes toodi Abrukale Saksamaalt 1927. aastal. Esialgu ei toodud hirvele ühtegi pruuti seltsimiseks. Täies elujõus loomal aga veri vemmeldas ja armuvalu kippus pähe lööma, mistõttu asus ta koerustükkidele. Küll lõhkus ta ühes kohas kaevurakmeid, teisel jälle viis sarvede vahel ära nõõril kuivanud pesu. Lõpuks läks ta nii tige-daks, et kippus juba inimesi sarvedega puskima. Niisiis suleti ta aedikusse ja lõpuks toodi ka pruudid, misjärel sai kohalik hirveasurkond kasvada.

Ajalehe Kaja artikkel aastast 1928 on Valitsuse Sõnni aedikueelsetest poissmehepäevadest maalinud eheda pildi: „Ta sarviline nägu ilmus südaõõsi akna taha ja koputas. Siis poksis ta mööda seinu ja uksi. Magada ei saanud keegi. Eriti armastas ta palwetundidel käia. Keset liigutawat palwetundi wahtis ta oma koleda näoga aknast naistele näkku. Sageli juhtus, et naised põgenesid palwetundidelt, sest wa' põrguline ise ilmunud akna taha.“ Selline oli see Abruka „va põrguline“ – üks paljudest omamoodi olenditest müstilisel meretagusel Abrukal. |

Võluv külamiljöö

Abrukat ja siinset külaelu kogu selle võlus ja valus on ehedalt kujutanud kirjanikud Albert Uustulind ning vennad Ülo ja Jüri Tuulik. Nende teoste muhedad karakterid, vahvad juhtumised, paikondlik keelekasutus ja üksteisele vimkaside viskavad külamehed tagavad tõeliselt mõnusa lugemiselamuse.

Kultuurihuvilisi ootavad vanad külakohad koos jäätisega varustatud muuseumi, nägusa linnuvaatlustorni, tüüaka tuuliku, miniatuurse ja kenasti hooldatud surnuaia ning hubaste taluhoonetega. Eestlastele kui laulurahvale omaselt ei puudu ka kohalik laululava, kus saab häälepaelu proovile pannes lõokese kombel lõõritada. Jälgitavad on mõned müürifragmendid ja vundamendid siin varem asunud karjamõisa hoonetest ning üle saare kõrgub sihvaka ja väärika valvurina 1931. aastal valminud 36meetriste raudbetoonist tuletorn. Külamiljöö kõrval püüavad pilku eksootilised jaanalinud ühe talu aedikus ning rannaniite hool-davad šoti mägiveiseid, armsalt pehmekarvased.

Kohtumised muinasjutumetsas

Saare suurimaks ehteks on kahtlemata sinne salulehtmets, mille võimsad krobelse koore ja laiuvate okstega pärnad on kui vanad head sõbrad, kelle turvalisse rüppe varjule minna ja toekale tüvele väsinud pea toetada. Kõrged sõnajalad ja rikkalik taimestik rammusate viinamäetigudega loovad ilme haldjalikust võlumetsast, mille sügavast smaragdrehelusest võiks suvalisel hetkel välja ilmuda mõni ebamaine muinasjututege-lane. Üks taoline kohtumine on mulle ka kord osaks saanud: metsarüpes asuval matkarajal tasapisi sammudes vaatas mulle taimestiku vahelt äkitselt vastu üks ruuge rebane. Meie selged ja valvsad pilgud kohtusid vaid hetkeks, kuid vaatasime viivuks justkui teineteise hingesoppidesse, misjärel reinuvader koheva hanna volksudes metsasügavustesse kadus. Looduses ekslejal soovitan aga kindlasti ka jalge ette vaadata, sest Abrukal on palju

Eesti mereajaloo pärl – purjelaew Hoppet

Kuressaare lossi kaitsemüüridest 150 meetri kaugusel, Tori abajas „Raiekivi Säärel” on täna kodusadam Wabariigi Kauneimal Laeval, 94-aastaselt kahvelkuunar (rahvakeeli kaljas) Hoppetil. Hoppet on ainus tänaseni seilav Eestis ehitatud ajalooline laev.

Fotod: Kaljas Hoppet, Rauli Oilo, Piit Noogon

Asumegi Kuressaare iidse mereväravas, kus on ilus promenaad, lossipark, piiskopilinnus, spaahotellid, vana raudteejaam, liivarand. Südalinnani viib siit mõnesaja meetri jagu kauneid tänavaid. Saaremaa on üle maailma tuntud nii maadeavastajate kui ka suurte tegudega tublide meremeeste poolest. Hoiame ja väärtustame Hoppeti kaudu sajanditetagust autentsust, toome teieni selle aja mereromantik, viime teid tõeliste merekarude ajastusse, kus laevad olid puidust ja mehed rauast.

Wabariigi Purjelaevaühingu ja Hoppeti eestvedaja on täielikult pühendunud laevale, et selline pärl ikka koduvetes seilaks. Eesmärgiks on muuta jupike merendusajalugu inimestele taas kättesaadavaks ja samas algatada projekte, mis hoiaksid merendustraditsiooni ka järeltulevate põlvete seas.

Laev seilab mitme teema lainel: riigis ainulaadne puulaeva liinisõit väikesaarele; kultuurisündmused pardal; kohaliku turismi arendamine merehuvihariduse ja -ajaloo objektina ning saarte toidukultuuri tutvustamisel. Samuti võib meeskonna leida Teile lehitamas mõne väikesaare merepäevadel, ooperipäevadel, lossipäevadel, Kuressaare džinnifestivalil, Abruka etnomuusikafestivalil „(S)Torm” jne.

Tänud kõigile, kes toetavad Eesti ajaloolise purjelaeva käigushoidmist ning aitate seeläbi säilitada merekultuuri ja traditsiooni!

Kohtumiseni pardal, ahoi!

Laev mahutab suviste sõitjatele kuni 50 inimest. EHTNE saare tooraine märgisega Admiral Salongis toovad maitserännakud Teieni koos saarlasest Eesti tippkokk ning laeva kapten mahedates rannarahva- ja skandinaavia roogades. Pakutakse ka laeva omatooteid: kohaliku käsitöö Pootsmani Koduõlut, Ohvitseride džinni, Näkineiu siidrit ja Viking Axe snappsi ning muidugi ehtsad merekarude rummid üle maailma. Merel saab tutvuda laeva juhtimise, -ehituse ja navigatsiooniga, heisata purjeid, julgemad saavad ronida masti või nautida lihtsalt meeli rahustavat lainevulinat.

Hetked vanal purjelaeval jäävad meelde igaveseks. Loodame ka Sind kohata Hoppeti pardal - kogemas midagi uut ja avastamas iseennast.

HOPPET

Eesti rannarootslaste kogukonnas 1925.-1926. a. valminud purjelaev Hoppet (Lootus) on meie riigi ajalooliste merealuste lipulaev.

1970-ndateni teenis Hoppet kaubalaevana algselt Eestis, hiljem Ahvenamaal ja Roots. Seejärel algas kaljasel uus eluetapp, kus lastiks said inimesed, kes soovisid oma vaba aega sisustada soolast mereõhku hingates.

- » Suvitajate Purjelaewasõidud Abrukale (söögi ja autotuuriga päev saarel).
- » Loodusturismi väljasõidud, linnuvaatlused jms.
- » Lühemad, 1-2-tunnised laevasõidud merele (baari & proviandiga).
- » Päikeseloojangu väljasõidud tarviduse järgi.
- » Kontserdid merel (jazz, romantika, merelaulud, folk, jne).
- » Muusikafestivalid: „(S)Torm” Abruka Etnomölli, Gin del Mar festival.
- » Tšartersõidud gruppidele ja pikemad seilamised (4h, terve päev vms).
- » Asutuste suvepäevad, motiivatsiooniõidud, meeskonnakooolitused.
- » Haridusprojektid, noorte- ja lastelaagrid.
- » Võimalikud ka sõidud ööbimisega, pardal kõik mugavused ja 25in majutus.
- » Talvisel ajal on avatud Admiral von Bellingshauseni salong erinevate tähtpäevade, seminaride, jõulupidude ja töötubade pidamiseks.

